

Mellankrigstid och det andra världskriget 1917-1945

Förhöret på **torsdag 7/4** fokuserar på stormaktspolitik.
Det du ska visa kunskaper om är:

- **Mycket kortfattat om revolutionen i Ryssland:** När den ägde rum, några orsaker till revolutionen, vilka bolsjevikerna var och att du känner till Lenin och Stalin.
- **Den ekonomiska utvecklingen** i fr.a. Tyskland och USA: hyperinflationen och börskraschen.
- **Hur och Varför NSDAP kunde komma till makten** i Tyskland.
- **NSDAPs och Hitlers brott mot Versaillesfördraget** och territoriella krav innan själva kriget.
- **Ge en översiktlig beskrivning av själva kriget** (fokus Europa).
- **Ge exempel på viktiga händelser under kriget:** Du ska kunna ange 3-5 händelser/skeenden som gjorde att de allierade lyckades vinna kriget.
- **Diskutera orsaker till kriget.** För VG krävs att du kan diskutera orsaker utifrån flera (3-5) perspektiv.

... men var är alla kvinnor? Ska det verkligen bara vara män som syns i historien?

Mellankrigstiden 1917-1939

Den ryska revolutionen

1917

feb/mar

I Ryssland är krigströttheten stor till följd av det första världskriget. Under vintern 1916-17 börjar framför allt kvinnor att demonstrera, soldater deserterar. Missnöjet med tsaren och hans regering är stor. Det leder till revolution. Tsaren abdikerar och en tillfällig regering tar makten (liberaler och socialister).

okt/nov

En gruppering inom det socialdemokratiska partiet, bolsjevikerna, griper makten med våld och störtar den provisoriska regeringen. Bolsjevikernas ledare är Lenin.

1918

Freden i Brest-Litovsk. Ryssland sluter fred med Tyskland. Ryssland förlorar stora territorier/landområden (Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen och Ukraina).

1917-23

Inbördeskriget i Ryssland. Främst åren 1918 till 1921. Röda (kommunister) stod mot Vita (motståndare till kommunisterna). De vita fick stöd från bl.a. Storbritannien och Frankrike.

1922

Ryssland byter namn till Sovjetunionen.
Läs mer på sidorna s. 470-481

Mellankrigstiden 1917-1939 (s. 484-487)

Ekonomi & Politik

1918

Första världskriget tar slut i och med vapenstilleståndet i november 1918. Den tyske kejsaren har abdikerat. I Tyskland är det ekonomiskt och politiskt kaos. Landet står på randen till revolution.

1919

Versaillesfreden tvingade Tyskland att dels ta på sig skulden för kriget samt dels bland annat betala ett mycket stort krigsskadestånd. Tyskland blir en demokrati.

1923

Frankrike ockuperar Ruhr-området för att se till att tyskarna betalade. Ockupationen ledde till strejker. Den tyska regeringen försökte lösa krisen med sedelpressarna, det vill säga trycka mer pengar. Detta ledde till en svår inflation. Hitler och NSDAP försökte göra revolution, men misslyckades.

1924

Tyskland skuldsanerades (Dawes-planen). Ekonomin blev bättre. Resten av 1920-talet blev ekonomiskt ganska bra – inte bara för Tyskland.

1929

I oktober 1929 kraschade börsen på Wall Street i New York. Alla ville sälja sina aktier, ingen ville köpa. Så gott som hela världens ekonomi påverkades. Arbetslösheten sköt i höjden.

Mellankrigstiden 1917-1939 (s. 488-491)

Hur tog sig Hitler och NSDAP till makten?

I Italien tar Mussolinis fascister makten. ([länk](#))

1923

Hitler och NSDAP är förhållandevis populära i Tyskland. Med hjälp av SA-trupperna försöker man ta makten genom revolution (alltså inte via valen). Kuppen misslyckas.

1924

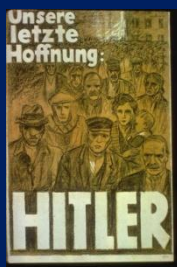
Hitler döms till fängelse och skriver Mein Kampf. Men hans parti förbjuds tillfälligt och är inte heller längre lika populärt.

1928

I valet till riksdagen 1928 fick NSDAP knappt 3% av rösterna. Hitler var på väg att glömmas bort.

1930

1930 när arbetslösheten växte, växte också åter NSDAP i popularitet. Politiken blev allt mer extrem. Kommunisterna och NSDAP blev större.

1932

Första riksdagsvalet 1932 blev en stor framgång: NSDAP blev största parti med 37% av rösterna. I valet senare på året gick det något sämre (33%) men president Hindenburg frågade Hitler om han ville bli regeringschef (rikskansler). Hitler accepterade.

1933

30/1 1933 tillträdde Hitler officiellt posten som rikskansler (motsvarar statsministerns funktion).

Mellankrigstiden 1917-1939 (s. 488-491)

Hur tog sig Hitler och NSDAP till makten?

1933

I februari 1933 brinner riksdagshuset i Berlin. En kommunist grips för branden. Hitler och NSDAP använder situationen för att fängsla politiska motståndare. Nyval utlystes. Tillsammans med ett nationalistiskt stödparti får man majoritet i riksdagen.

Hitler kräver att få styra Tyskland enväldigt. Riksdagen vågar inte annat än att gå med på hans krav.

1934

”[De långa knivarnas natt](#)” SA:s toppskikt mördas. Det finns flera orsaker till att man ville minska SA:s makt.

President Hindenburg dör. Hitler är nu ensam ledare.

Armén svär Hitler trohet.

NSDAP och Hitler är nu i praktiken till fullo en diktatur.

Varför kom Hitler och NSDAP till makten?

NSDAP gav **enkla svar** till kriserna: Det var judarnas och kommunisternas fel!

Dåliga tider gynnade extrema partier. Andra partierna framstod som handlingsförlamade.

NSDAP skickliga i att använda propaganda. Hitler skicklig talare.

Hitlers trots mot Versaillesfredens villkor var populärt. Ny **nationalistisk stolthet!**

Hitler & NSDAP tvekade inte att använda **våld** och tvång för att få som man ville.

Hindenburg och andra politiker var **naiva** som trodde de kunde styra Hitler.

VARFÖR?

Väl vid makten lyckades NSDAP **minska arbetslösheten**.

De som inte var nazister var **tysta** och protesterade inte.

Mellankrigstiden 1917-1939 (s. 492-495)

Mot ett nytt krig!

1935

1936

Tyskland inför allmän värnplikt . Detta är det första större enskilda brottet mot Versaillesfördraget.

Italien anfaller Abessinien .

Tyska trupper marscherar in i Rhenlandet, även detta ett brott mot fredsvillkoren från 1919. ([Kolla denna länk för kartor.](#))Inbördeskriget i Spanien bryter ut. Tyskland hjälper falangisterna ([länk](#)).

1937

1937 Anfaller Japan Kina. Kriget i Asien är ett faktum (På sätt och vis hade det redan startat 1931). ([Länk till Kinas moderna historia.](#))

1938

(mars) [Österrike "ansluts"](#) till Tyskland. Många österrikare välkomnar dock detta.

(september) Efter ett möte mellan regeringscheferna från Storbritannien och Frankrike går man med på Hitlers krav om att vissa delar av Tjeckoslovakien ska tillfalla Tyskland.

1939

(mars) Tyskland intar Prag och Tjeckoslovakien delas mellan flera länder. Slovakien blir en fascistisk lydstat till Tyskland.

(augusti) Sovjetunionen och Tyskland sluter en [icke-angreppspakt](#) till världens häpnad.

Andra världskriget

Krigets två sidor ...

AXELMAKTERNA

Tyskland, Italien
Japan, Bulgarien, Finland
Rumänien, Slovakien

Länkar: karta som visar [Europa](#) och [Asien](#).

ALLIERADE

Storbritannien, Frankrike, Nederländerna, Belgien,
Kanada, Australien, Norge, Polen
USA, Sovjetunionen, Kina, med flera ...

Andra världskriget 1939-1945 (s. 498-503)

Tyska militära framgångar

Den första september anfaller Tyskland Polen. Kort därefter anfaller Sovjetunionen Polen, som delas mellan de två stormakterna.

I november anfaller Sovjetunionen Finland. Kriget som varar fram till mars 1940 kallas [Vinterkriget](#). Sovjet vinner efter segt motstånd från Finland. (se sidan 500). De baltiska staterna hade redan i praktiken övertagits av Sovjet.

Storbritannien och Frankrike har efter Tysklands anfall på Polen förklarat Tyskland krig.

I april påbörjas Tysklands invasion av Norge och Danmark. Danmark faller omgående, medan Norge gör motstånd i drygt tre månader. Motståndsrörelsen i Norge var också aktiv och framgångsrik genom hela kriget.

Maj 1940 anfaller Tyskland Nederländerna, Belgien, Luxemburg och Frankrike. I juni tågar tyska soldater in i Paris.

Augusti: Slaget om Storbritannien. Britterna, under sin nye premiärminister lyckas besegra det tyska luftvapnet och undviker därmed en tysk invasion.

På våren 1941 anfaller Tyskland Jugoslavien och Grekland (efter att Italien misslyckats besegra Grekland).

I Juni 1941 bryter Tyskland paktens med Sovjetunionen och går till anfall – "[Operation Barbarossa](#)".

1939

1940

1941

Andra världskriget 1939-1945 (s. 506-507)

Avgörande händelser

1941

Vintern 1941 kom att bli avgörande på flera sätt. På östfronten (kriget mellan Sovjetunionen och Tyskland) lyckades inte Tyskland inta städerna Moskva och Leningrad. (s. 504-505)

Japan anfaller USA:s flottbas i Stilla Havet Pearl Harbor i december . USA dras in i kriget. Därmed får de allierade tillgång till världens största ekonomi. Inget land hade vid den här tiden en så stor industri.

1942

USA besegrar under sommaren 1942 en japansk flotta i Stilla havet (se kartlänken nedan).

På hösten besegrar de allierade tyska styrkor i Nordafrika. Detta anses viktigt eftersom Tyskland då skars av från oljekällorna i området (se sidan 509 och länken nedan).

1943

Den tyska sjätte armén besegras i Stalingrad. Det är den första stora segern för Sovjetunionen. Priset för segern är emellertid enorm i människoliv. (Se s. 510-511.)

Efter dessa händelser går kriget oundvikligen mot en seger för de allierade.

OBS! Kul [interaktiv karta](#) med krigets viktigare militära händelser!

Andra världskriget 1939-1945 (s. 508-513)

Slutet på kriget

1943

Efter slaget vid Stalingrad var det Sovjetunionen som började pressa tillbaka tyskarna. Det gick inte alltid lätt eller snabbt, men trenden är tydlig.

I Stilla havet i kriget mellan USA och Japan var trenden likartad. Det gick inte alltid lätt eller snabbt, men USA närmade sig metodiskt det japanska fastlandet, man så att säga hoppade fram mellan öarna mot Japan.

1944

Stalin och Sovjetunionen satte press på engelsmän och amerikaner att invadera det europeiska fastlandet. I juni 1944 invaderade de allierade Normandie (D-day).

1945

På våren 1945 nådde Röda armén (Sovjets armé) Tysklands huvudstad Berlin. Hitler begick självmord och Tyskland kapitulerade kort därefter **7 maj 1945**. (Se sidan 512)

På sommaren 1945 var amerikanerna så pass nära det japanska fastlandet att man med lätthet kunde bomba japanska fabriker och städer.

I augusti släpper USA två atombomber över Hiroshima och Nagasaki. Orsakerna till att man använder detta vapen är omtvistat. Är det för att skrämma Sovjet? Är det för att man vill undvika en invasion av Japan? Klicka på bilden! (s. 513)

Japan kapitulerar **14/8**.

Varför blev det krig?

Omvärldens **passivitet och undfallenhet** gentemot Tyskland.

Versaillesfreden skapade ett **revanschistiskt** Tyskland.

Kolonialism! Och drömmen om stora imperier.

VARFÖR?

Kamp om naturresurser och andra ekonomiska fördelar.

Tysklands, Italiens och Japans **aggressivitet**. Fascism och nazism är våldsförhärjande ideologier.

Storvulen nationalism!

Första världskriget lämnade en rad olösta konflikter.

Vilka följder fick kriget?

- Storbritannien, Frankrike och Tyskland förlorade stormaktsstatus.
- USA och Sovjetunionen blev världens två supermakter!
- Kalla kriget: konflikten mellan de två supermakterna.
- FN – tanken att man skulle lösa konflikter med diplomati istället för med våld pånyttföddes.
- Åtskilliga miljoner människor dog direkt eller indirekt på grund av kriget (siffrorna varierar mellan 50-70 miljoner). Mängder av människor skadas fysiskt och psykiskt.
- Världsekonomin gick på högvarv årtiondena efter andra världskriget.
- Kartan förändras, bland annat upphör de baltiska staterna att existera, Tyskland delas, Israel bildas.

Vi ska diskutera ytterligare följder ...

LÄNKAR

Många länkar är till tidskriften Populär historia. Här kan du själv söka efter artiklar:

- [www.http://www.popularhistoria.se](http://www.popularhistoria.se)

Kul och bra interaktiv karta över viktiga militära händelser:

- <http://varldenshistoria.se/karta-andra-vaerldskrigets-braennpunkter>

Kortfattat om Sverige under andra världskriget:

- <http://www.sub.su.se/national/tglob2.htm>

Betygskriterier och mål:

- <http://www.bildningscentralen.se/phocadownload/historia/1917%20till%201945%20momentbeskrivning.pdf>

OBS! På detta förhör kommer ni inte att behöva visa några djupare kunskaper om: Förintelsen och Sverige under andra världskriget. Det kommer ni få chansen att göra senare.